

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB2 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.
Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:
- NB
- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
 - b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examen bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 76 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 De onder '2 Algemene regels' geformuleerde bepalingen met betrekking tot een vraag zijn mutatis mutandis ook van toepassing op een kolon.
- 2 Bij de beoordeling van een essayvraag geldt dat, indien het maximum aantal woorden is overschreden, hiervoor geen scorepunt(en) in mindering wordt/worden gebracht.
- 3 Bij de beoordeling van de vertaling moet de score 0 worden toegekend indien in een kolon een zeer ernstige fout is gemaakt; deze score kan niet worden gecompenseerd door de juiste weergave van de rest van het kolon.
- 4 Indien bij de vertaling een aantekening is genegeerd en indien dit heeft geleid tot een onjuiste weergave van het desbetreffende tekstelement, één scorepunt / meerdere scorepunten in mindering brengen, afhankelijk van de zwaarte van de fout en het maximum van het desbetreffende kolon.
- 5 Indien bij de vertaling van een kolon een Latijns woord niet is vertaald en dit woord niet van essentieel belang is voor de betekenis van dit kolon, één scorepunt in mindering brengen, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.

4.1 Beoordelingsmodel voor de vragen

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Tekst 1

- 1 **maximumscore 1**
Niemand zal hem storen, omdat iedereen naar de bokswedstrijd is gegaan.
Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 2 **D**
- 3 **maximumscore 2**
 - a. (spectaculum) non fidele et lusorium (regel 11-12) / non fidele (regel 11) / lusorium (regel 12) 1
 - b. (quam) inbecilli animo (sint quorum lacertos umerosque miramur) (regel 12-13) 1
- 4 **D**

Vraag	Antwoord	Scores
5	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. Als een lichaam al de meest extreme omstandigheden kan verdragen, kan de geest dat zeker • b. De geest heeft (in tegenstelling tot het lichaam) geen hulpmiddelen nodig om sterk(er) te worden / Het lichaam heeft (in tegenstelling tot de geest) (veel) hulpmiddelen nodig om sterk(er) te worden 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
6	maximumscore 1 virtus (regel 21)	
7	maximumscore 1 Mensen zijn bereid honger te lijden voor het verkrijgen van vrijheid. Of woorden van overeenkomstige strekking.	
8	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. mancipia (regel 24) • b. Peculium (regel 25) 	1 1
9	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • a. De dood hoort bij de indifferentia / Na de dood gaat je geest op in de Ratio / Zoals alles is ook de dood door de Ratio gestuurd / De wijze leeft volgens de natuur en aanvaardt alles wat de Ratio veroorzaakt (dus ook de dood) • b. Na de dood valt de ziel in atomen uiteen / houdt de ziel op te bestaan 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
10	maximumscore 1 divitum (regel 32)	
11	maximumscore 2	
	<ul style="list-style-type: none"> • Seneca is positiever. Volgens Seneca lacht de arme vaker dan de rijke / is de arme gelukkiger/oprechter dan de rijke • Bij Montaigne staat alleen dat armen net zoveel plezier hebben als rijken 	1 1
	Of woorden van overeenkomstige strekking.	
	<i>Opmerking</i> <i>Wanneer bij het eerste punt alleen als antwoord is gegeven 'Seneca is positiever' geen scorepunt toekennen.</i>	
12	maximumscore 1 De mens speelt zijn rol slecht / krijgt een rol toebedeeld die hij niet goed kan uitvoeren. Of woorden van overeenkomstige strekking.	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Tekst 2

- 13 maximumscore 3**
- a. militare is een bijvoeglijke bepaling (bij corpus) / militaire maakt deel uit van het lijdend voorwerp 1
 - in de vertaling is militaire als onderwerp vertaald 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- b. (het gebruik van het) imperfectum 1
- 14 maximumscore 1**
- reputatieschade/prestigeverlies/gezichtsverlies
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 15 maximumscore 2**
- a. meliores aciores(que requieti surgent) (regel 8-9) / meliores (regel 8) / aciores (regel 8) 1
 - b. vires recipient (paulum resoluti et remissi) (regel 11) 1
- 16 maximumscore 2**
- Ze zijn noodzakelijk (voor herstel van kracht) 1
 - Te veel is schadelijk 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 17 maximumscore 2**
- remittere houdt in deze context een lichte mate van ontspannen in 1
 - solvere houdt in deze context geheel ontspannen in 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- 18 maximumscore 1**
- Pollio Asinius behoort tot quidam (regel 20), omdat hij dagelijks (twee uur) rust nam.
- Of woorden van overeenkomstige strekking.
- Opmerking*
Wanneer de uitleg ontbreekt geen scorepunt toekennen.
- 19 maximumscore 1**
- caelo (a) libero (b) multo (b) spiritu (a) (regel 30)
- Opmerking*
Niet fout rekenen wanneer 'et' (tussen libero en multo) is toegevoegd.
- 20 maximumscore 2**
- a. Liber maakt de mens vrij van zorgen 1
 - b. Liber maakt de tong los / maakt dat je alles durft te zeggen 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.

Vraag	Antwoord	Scores
21	B	
22	maximumscore 3	
	• insanire (regel 42)	1
	• (sine mixtura) dementiae (regel 44)	1
	• mota (mens) (regel 45)	1

Algemeen

- 23 **maximumscore 3**
- a. Seneca was (in werkelijkheid) (schat)rijk 1
 - b. Je onttrekken aan de verantwoordelijkheid voor de gemeenschap / Je niet bemoeien met het politieke leven / bestuur / de maatschappij past niet bij de idealen van de Stoa 1
 - c. Seneca bleef niet buiten zicht / bleef niet anoniem, want hij was een bekende figuur (o.a. als opvoeder van Nero) / Seneca was geen eigen baas zolang hij leefde, want hij werd gedwongen zich te onderwerpen aan de orders van het keizerlijk gezag (uiteindelijk resulterend in zijn zelfdoding) / Seneca raakte betrokken bij een samenzwering 1
- Of woorden van overeenkomstige strekking.

4.2 Beoordelingsmodel voor de vertaling

Opmerking vooraf

Wanneer de praesensvormen submittis (kolon 24), existimas (kolon 25), moveris (kolon 26), demittis (kolon 27), respicis (kolon 29), tangeris (kolon 30), est (kolon 31), desiderat (kolon 32), cenas (kolon 33), est (kolon 34), bibitur (kolon 35), disponitur (kolon 36) met een verleden tijd zijn vertaald, hiervoor steeds 1 scorepunt in mindering brengen tot een maximum van 4 scorepunten.

Kolon 24

- 24 **maximumscore 2**

Quare et superiori verba submittis

Waarom spreek jij onderdanig tot een hoger geplaatst persoon

Niet fout rekenen: **quare** waardoor

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 25

25 **maximumscore 2**

et pecuniam necessarium tibi instrumentum existimas
 en beschouw jij geld als een noodzakelijk (hulp)middel/instrument/werktuig
 voor jou / en meen jij dat geld voor jou een noodzakelijk (hulp)middel is

Niet fout rekenen: en meen je dat geld voor jou noodzakelijk is als
 hulpmiddel

Kolon 26

26 **maximumscore 2**

et damno moveris
 en word je geroerd/bewogen door verlies/schade / laat je je beïnvloeden
 door verlies/schade

Niet fout rekenen: en raakt verlies jou

Kolon 27

27 **maximumscore 1**

et lacrimas (kolon 28) demittis
 en vergiet je tranen

Kolon 28

28 **maximumscore 2**

audita coniugis aut amici morte
 wanneer je de dood van je vrouw of (een/je) vriend vernomen hebt / na het
 horen van de dood van je vrouw of vriend / nadat de dood van je vrouw of
 vriend gehoord is

Niet fout rekenen: door de dood van je vrouw of vriend nadat je die
 gehoord hebt / nadat die gehoord is

Kolon 29

29 **maximumscore 1**

et respicis famam
 en houd je rekening met een/je goede naam / roem / de publieke opinie

Niet fout rekenen: **fama** een slechte naam / gerucht

Kolon 30

30 **maximumscore 2**

et malignis sermonibus tangeris?
 en word je (aan)geraakt/geroerd/getroffen door jaloerse/boosaardige
 roddels / door boosaardige gesprekken/woorden?

Niet fout rekenen: en raken jaloerse roddels jou

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 31

31 **maximumscore 2**

Quare cultius rus tibi est

Waarom heb jij een verzorgder buitenhuis

Niet fout rekenen: Waarom is jouw buitenhuis verzorgder

Kolon 32

32 **maximumscore 2**

quam naturalis usus desiderat?

dan het natuurlijk gebruik/nut / de natuurlijke noodzaak/behoefte verlangt?

quam elke andere betekenis dan 'dan' of een synoniem daarvan

0

Kolon 33

33 **maximumscore 2**

Cur non ad praescriptum tuum cenas?

Waarom eet/dineer jij niet volgens je (eigen) voorschrift(en)?

Kolon 34

34 **maximumscore 2**

Cur tibi nitidior supellex est?

Waarom heb jij te/nogal glimmend/elegant/mooi / glimmender/eleganter/mooier huisraad?

Niet fout rekenen: Waarom is jouw huisraad te/nogal glimmend / glimmender

Niet fout rekenen: **supellex** uitrusting/gereedschap

Kolon 35

35 **maximumscore 2**

Cur apud te vinum aetate tua vetustius bibitur?

Waarom wordt bij jou wijn gedronken (die) ouder (is) dan jouw leeftijd / dan jijzelf (bent)?

aetate tua niet vertaald als ablativus comparationis

0

Kolon 36

36 **maximumscore 1**

Cur aurum disponitur?

Waarom wordt (er) goud op tafel gezet?

Vraag	Antwoord	Scores
	Kolon 37	
37	maximumscore 1 Nunc hoc respondeo tibi: Nu antwoord ik jou dit:	
	Niet fout rekenen: hoc hiermee/hierdoor	
	Kolon 38	
38	maximumscore 1 non sum sapiens ik ben geen wijze	
	Kolon 39	
39	maximumscore 1 et (kolon 40) nec ero. en zal dat ook niet zijn.	
	Kolon 40	
40	maximumscore 2 ut malevolentiam tuam pascam, opdat ik jouw kwaadwilligheid/haat groter maak / om jouw kwaadwilligheid groter te maken,	
	Niet fout rekenen: ut ook al / zodat ut elke andere betekenis dan 'opdat / om te / ook al / zodat' of een synoniem daarvan	0
	Kolon 41	
41	maximumscore 2 Exige itaque a me, Eis daarom van mij,	
	exige niet vertaald als imperativus	0
	a elke andere betekenis dan 'van' of een synoniem daarvan	0
	Kolon 42	
42	maximumscore 2 non ut optimis par sim, niet dat ik gelijk ben aan de besten,	
	Niet fout rekenen: ut opdat/zodat dat ik niet gelijk ben aan de besten	0
	ut elke andere betekenis dan 'dat/opdat/zodat' of een synoniem daarvan	0
	optimis aan het beste / de beste dingen	0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Kolon 43

43 **maximumscore 2**

sed ut malis melior.
 maar (dat ik) beter (ben) dan de slechten.

Niet fout rekenen: **ut** opdat/zodat

ut elke andere betekenis dan 'dat/opdat/zodat' of een synoniem daarvan 0
 wanneer ook in kolon 42, hier niet meer aanrekenen

malis niet vertaald als ablativus comparationis 0

malis dan het kwaad / slechte dingen 0

wanneer ook in kolon 42 **optimis** als onzijdig is vertaald, hier niet meer aanrekenen

Kolon 44

44 **maximumscore 1**

Hoc mihi satis est:
 Dit is voor mij voldoende:

Hoc hierdoor/hiermee 0

Kolon 45

45 **maximumscore 2**

cotidie aliquid ex vitiis meis demere
 dagelijks iets/een van mijn fouten/gebreken wegnemen

Kolon 46

46 **maximumscore 1**

et errores meos obiurgare.
 en mijn dwalingen/vergissingen bekritisieren.

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
 Zend de gegevens uiterlijk op 21 juni naar Cito.

6 Bronvermeldingen

tekst 1	Seneca, Epistula ad Lucilium 80, 1-7
tekst 2	Seneca, De Tranquillitate Animi 17, 4-10
tekst 3	Seneca, De Vita Beata 17
vraag 11	M. de Montaigne, essay 1, 18 (vertaling H. van Pinxteren)
vraag 23	vertaling V. Hunink